

Augstskola mūsmājās

Baltijas Starptautiskās akadēmijas as.profesora Artura Priedīša intervija izdevumam „Kultūra un Vārds”

- **Internetā nesen varēja lasīt Jūsu atklāto vēstuli izglītības un zinātnes ministram. Kādēļ rakstījāt vēstuli?**
- Jau ilgāku laiku nodarbojos ar globālo procesu analītiku un tajā skaitā vadāmā haosa tehnoloģiju „panākumiem”, par kuriem ir svarīgi iegūt lietiskos pierādījumus jebkurā kultūras segmentā un tajā skaitā zinātnē un izglītībā. Vārdu sakot, vēlējos savu pieredzi un zināšanas par iracionālā kapitālisma laikmetu papildināt ar valsts oficiālo viedokli. Turklāt mūsu valsts oficiālajam viedoklim var būt īpaša vērtība. Kā zināms, Latvija tiek uzskatīta par tādu teritoriju uz planētas, kur „globalizācijas saimnieku” Vašingtonas konsensa ekonomiskās rekomendācijas un Džina Šarpa neaizstājamās varas gāšanas kārtulas realizētas visefektīvāk. Tātad Latvija ir teritorija, kur amerikāņu „pasaules jauno kārtību” ir izdevies ieviest visvieglāk un visātrāk, kas graujoši atsaucās gan uz valsts suverenitāti, gan uz nacionālo kultūru. Un tam var būt lietiski pierādījumi.
- **Ko Jūs konkrēti vēlējaties noskaidrot?**
- Ne tikai mūsu zeme, bet arī pats esmu vadāmā haosa tehnoloģiju „produkts” un tāpēc manā darbā ir daudz absurdu un paradoksālu elementu, par kuriem vēlējos dzirdēt oficiālo viedokli un normatīvo dokumentu prasības jautājumos, kas manuprāt ir ļoti būtiski vienoti ar augstākās izglītības un zinātnes attīstības iespējām. Jautājumi bija vairāki. Mūsu akadēmijā as.profesora slodze ir 900 stundas gadā. Tāpēc ministram jautāju, vai minētais slodzes apjoms var veicināt profesora iespējas nodarboties ar zinātni. Mūsu 900 stundu slodzē zinātniskais un metodiskais darbs nav paredzēts. Interesanti bija uzzināt, vai mūsu valstī ir direktīvi noteikts minimālais/maksimālais slodzes apjoms augstskolu akadēmiskajam personālam. Jautāju arī par visbeidzīgāko savā darbā. Lai izpildītu minēto slodzi un saņemtu algu vienas slodzes apmērā, man katru mācību gadu ir jāpasniedz vidēji 10 priekšmeti. Pie tam vairākās modifikācijās: dienas nodaļai, vakara nodaļai, neklātienes nodaļai, distances izglītības nodaļai, latviešu plūsmai, krievu plūsmai. Tas ir tāpēc, ka akadēmijas saimnieku noteiktais kontaktstundu skaits ir niecīgs un konstatējama tendence katru mācību gadu kontaktstundu skaitu samazināt. Tā, piemēram, aizvadītajā mācību gadā 2 kredītpunktu priekšmetiem dienas nodaļā kontaktstundu skaits bija 16 stundas, vakara nodaļā – 8 stundas. Šajā sakarā ministram jautāju sekojošo. Vai Latvijā ir noteikts, cik priekšmetus augstskolā ir jāpasniedz, lai saņemtu algu par vienas slodzes izpildi? Vai Latvijā ir noteikts minimālais kontaktstundu skaits studiju priekšmetos? Savukārt jautājumu, kā minētais (10 priekšmetu pasniegšana, 16/8 kontaktstundas) atsaucās uz izglītības kvalitāti un zinātnes pastāvēšanas iespējām, lūdzu uzskatīt par retorisku jautājumu. Tikai pilnīgi debīls ministrs varētu atbildēt, ka pozitīvi atsaucās.
- **Vai sanēmāt atbildi?**
- Jā! Visai drīz saņēmu izvērstu, ļoti kompetenti un inteliģenti sagatavotu atbildi. To gatavoja vecākā referente Vēsma Abizāre-Vagre, bet parakstīja valsts sekretāra pienākumu izpildītāja Sandra Sidiki.
- **Un ko Jūs uzzinājāt par savu beidzējo stāvokli – nepieciešamību pasniegt 10 priekšmetus, lai elementāri nopelnītu sev „maizi”?**
- Vēstule uz mani atstāja dziļu iespaidu. Kā jau teicu, tā ir inteliģenti sagatavota: labā valodā, stilistiski skaidros un precīzos teikumos, bez gramatiskajām kļūdām, kas šodien ir liels retums administratīvajā telpā. Taču galvenais – vēstulē nepārprotami atspoguļojās tās autoru kritiskā un konstruktīvā attieksme pret problēmām, kuras ietvertas jautājumos ministram. Citiem vārdiem sakot, ministrijā strādā cilvēki, kuri ļoti labi apzinās, kādā

stāvoklī ir novesta mūsu augstākā izglītība un zinātne augstskolās. Var uzskatīt, ka šie cilvēki lieliski saprot augstskolas un zinātnes organisko vienotību. Viņi saprot to, ka augstskola – tā ir zinātne, zinātne – tā ir augstskola. Latvijā tagad ir tikai „augstskolas zinātne”, jo Zinātņu akadēmijas institūti ir pievienoti studiju centriem. Latvijā neparasti operatīvi tika likvidēta „komunistu kārtība”, kad zinātne attīstās Zinātņu akadēmijā. Tā bija un joprojām daļēji saglabājas arī Ķīnā. Ķīnieši savas unikālās modernizācijas gados nerīkojās tik stulbi un tikai pakāpeniski transformē zinātnes sfēru.

- **Tātad ministrijā saprot, ka mums nav vajadzīgi tik universāli „spējīgi” profesori?**
- Šajā sakarā vēstulē ir teikts: „Atbildot uz Jūsu nākošo jautājumu – vai mūsu valstī ir noteikts, cik priekšmetu augstskolā ir jāpasniedz, lai saņemtu algu par vienas slodzes izpildi, informējam, ka Latvijas likumdošana šādu regulējumu neparedz. To, cik un kādi studiju kursi tiks iekļauti akadēmiskā personāla darba slodzē, nosaka augstskolas vadība, vienojoties ar katru konkrēto pasniedzēju”.
- **Bet kā ar iespējām nodarboties ar zinātni?**
- Vēstulē ir teikts: „Augstskolu likuma 27.panta otrā daļa nosaka, ka augstskolas akadēmiskais personāls veic zinātniskos pētījumus un piedalās studējošo izglītošanā, kā arī to, ka uzdevumu apjomu katrā no abiem pamatdarbības veidiem nosaka augstskola. Līdz ar to nebūtu pieļaujams, ka, nosakot darba slodzi veidojošos komponentus, netiek ņemts vērā akadēmiskā personāla zinātniskais un metodiskais darbs. Piekrītam Jūsu paustajām bažām, ka šāds profesora slodzes apjoms, kāds ir noteikts Jūsu pārstāvētajā augstskolā, neveicina profesora iespējas nodarboties ar zinātni un pilnveidot savas profesionālās prasmes. Šāds slodzes plānojums visticamāk ir vērsts uz augstskolas īpašnieku biznesa interesēm, bet nekādā veidā neveicina izglītības kvalitāti un augstskolas attīstību ilgtermiņā.[..] Diemžēl ir novērojams, ka augstskolas ne vienmēr godprātīgi izmanto likumdošanā noteikto autonomiju, par primāro mērķi izvirzot izmaksu optimizāciju un finanšu resursu konsolidāciju, nevis kvalitatīvu studiju procesa nodrošināšanu un zinātniski pētnieciskās darbības veicināšanu”.
- **Ja pareizi saprotu, liela loma ir arī slodzes apjomam?**
- Šajā sakarā vēstulē var lasīt: „MK noteikumu Nr.836 36.punkts nosaka, ka pedagoga darba slodze ir kopējais tarificēto stundu skaits nedēļā (gadā) un tas nedrīkst pārsniegt darba likumā noteikto normālo nedēļas darba laiku – 40 stundas nedēļā, neskaitot promesoša pedagoga aizvietošanu. Tātad Latvijā ir noteikts maksimālais slodzes apjoms un tas ir 40 stundas nedēļā. Augstskolu akadēmiskā personāla minimālo slodzes apjomu Latvijas likumdošana nereglamentē. Papildus informējam, ka MK noteikumu Nr.836 3.pielikumā ir noteikts, ka augstskolas akadēmiskā personāla – lektora, asistenta, profesora, asociētā profesora, docenta darba slodze, kas atbilst vienai mēneša darba algas likmei, ir 600-1000 stundas gadā”.
- **Ko var secināt par mūsu likumdošanu un valdības apstiprinātajiem noteikumiem?**
- Postmodernistiskā plurālisma caurejas apstākļos mēdz lepoties ar secinājumu daudzveidību. Viedokļu brīvības skaļa demonstrācija šodien ir modīga izdarība pseidointeliģences aprindās. Tomēr esmu pārliecināts, ka cilvēkiem ar veselu saprātu šajā gadījumā būs tikai viens secinājums. Proti, Latvijā likumi un noteikumi kalpo biznesam un peļņas gūšanai izglītībā. Mūsu likumi un noteikumi nevar veicināt augstākās izglītības un zinātnes attīstību. Tie drīzāk veicina „pelēkās zonas” rašanos bez labas izglītības un zinātnes, kas ir „globalizācijas saimnieku” mērķis viņu kolonijās. Starp citu, tā uzskata arī ministrijas darbinieki. Par to liecina vēstules noslēgumā teiktais: „Šobrīd IZM gatavo jaunus normatīvo aktu projektus, kas noteiks augstākās izglītības valsts standartus [..] standartu projektos ir iekļauta jauna prasība, - noteikts, ka no pamatstudiju programmu apjoma pilna laika studijās kontaktstundas veido ne mazāk kā 50% no kopējā programmas apjoma [..]. Ņemot vērā iepriekš minēto, ir pamats cerēt, ka tas uzlabos studiju procesa kvalitāti un būs izdevīgs arī akadēmiskajam personālam, jo dos iespēju nodrošināt nepieciešamo darba slodzes apjomu ar mazāku studiju kursu skaitu”.

- **Vai Jūs ticat, ka drīz varēsiet pasniegt tikai divus priekšmetus par to pašu algu?**
- Tāda slodze ir maniem draugiem Amerikas un Izraēlas universitātēs. Savukārt pie mums augstskolu biznesa lobētāji var panākt visu, ko vien vēlas. Vienīgi viņi nevar palielināt dzimstību – savu potenciālo klientu pieaugumu, jo tas ir atkarīgs no transcendentāliem kosmiski antropiem procesiem, kas pagaidām mums nav saprotami. „Baltie” cilvēki izmirst, un mūsu izglītības miljonāri pret to ir bezspēcīgi. Protams, minētā prasība par 50% procentiem ir apsveicama lieta un Latviju diezgan ātri varētu pārvērst par labas zinātnes un augstākās izglītības oāzi. Bet manuprāt tā ir tikai teorētiska ilūzija. Dzīves prakse aizvadītajos pēcpadomju gados ir pilnīgi citādāka. Diemžēl arī turpmāk nāksies ņemt vērā vairākus drūmus faktorus.
- **Lūdzu, miniet tos?**
- Aizvadītā gadsimta 90.gadu sākumā augstākā izglītība būtiski izmainījās ne tikai bijušajās sociālisma zemēs. Tā, piemēram, Lielbritānijā 1992.gadā tika pieņemts „Akts par pēcskolas un augstāko izglītību”. Valsts 35 politehniskajiem institūtiem tika piešķirts universitātes statuss, formējot t.s. 4.paaudzi - *new universities* paaudzi. Tiek uzskatīts, ka Lielbritānijā katra jaunā universitāšu paaudze ir radusies tad, kad mainījās attieksme pret zinātni. 90.gadu sākumā no zinātnes sāka prasīt ne tikai teorētisko, bet arī praktisko devumu. Zīmīgi, ka tajā pašā 1992.gadā tika manāmi izmainīta arī ASV likumdošana, ļaujot topošajām augstskolām vieglāk reģistrēties un iegūt akreditāciju. Rietumos minētās izmaiņas rosināja pakalpojumu ekonomikas uzplaukums, kas savukārt ir saistīts ar diplomētu kadru nepieciešamību. Pakalpojumu ekonomika stimulē jauniešus iegūt augstāko izglītību, un Rietumos studentu skaits jūtami palielinājās. Rietumos strādājošais ar augstāko izglītību tiek ļoti labi atalgots.
- **Arī pie mums studentu skaits palielinājās!**
- Jā, ar to drīkstam lepoties. Kādreiz Internetā lasīju priecīgu ziņu, ka Latvijā ir viens no lielākajiem studentu apjomiem pasaulē, rēķinot vidēji uz vienu iedzīvotāju. Diemžēl gandrīz nemaz nerunā par milzīgajām atšķirībām motivācijas ziņā un studēšanas buma sekām. Faktiski divas pēcpadomju zemes – Latvija un Krievija - piedzīvoja traģēdiju. Turklāt vismaz trijos aspektos.
- **Kādos?**
- Pirmkārt, augstākā izglītība kļuva par masu parādību. Un tā ir šausmīga sērga, ja kultūrā kaut kas iegūst masu parādības raksturu. Tā ir neārstējama un neapturāma sērga tāpat kā vēzis, izskaužot jebkuru kvalitāti un visu pārvēršot seklā un duļķainā peļķē. Otrkārt, ārkārtīgi kroplā veidā ieviesās privātā augstākā izglītība. Šajā sfērā uzplauka „valdenisms”, kā es to dēvēju.
- **Ko tas, lūdzu, nozīmē?**
- ASV ir valsts universitātes, privātās nekomerciālās universitātes (piemēram, Harvardas, Stenfordas, Prinstonas u.c.) un privātās komerciālās universitātes, no kurām vispopulārākā ir no 90. gadiem spoži plaukstošā Valdena universitāte. Tajā var nopirkt visu – grādu, sertifikātu, diplomu. Pie tam no mūsu Lomonosova ielas nav jābrauc uz Ameriku, jo Valdena universitāte ir distances izglītības fanātiķe. Tā visā pasaulē apkalpo klientus, kuriem grāds ir vajadzīgs karjerai. Ne velti Valdena universitātes devīze ir mūsdienīgi ciniska - „Augstāks grāds, augstāks mērķis”. Harvardas universitātes devīze ir vecmodīga - „*Veritas*” (patiesība). 1992.gada izmaiņas ASV likumdošanā arī šajā godīgajā un cienījamajā zemē veicināja izglītības dokumentu tirdzniecību. Tas visvairāk nepatīk amerikāņu intelektuāļiem. Par laimi amorālā norma „grāds karjerai” sekmes vēl negūst visās valstīs. Godīgajā Vācijā nepārtraukti kādu augstu priekšnieku atmasko par „sapeistoto” doktora disertāciju. Pamēģiniet to izdarīt Latvijā! Jūs tūlīt apvainos „nacionālo interešu” nodevībā un kalpošanā „Maskavas krieviem”. Taču pie mums grādu karjerai nevajag, jo, teiksim, parlamenta deputāta un ministra krēslā labu cilvēku nesavtīgā partija un sirsnīgā tauta iesēdinās pat bez augstākās izglītības. Arī izglītības un zinātnes ministra krēslā. Piemēri nav valsts noslēpums.

- **Kāds ir Jūsu minētās traģēdijas trešais aspekts?**

- Boļševisma saglabāšanās. Arī tas ir mans „termins”. Pēcpadomju gados jauniešu viena daļa tiecās iegūt augstāko izglītību, lai darbā saņemtu lielāku algu tāpat kā Rietumos, kur ir cieņā izglītība. Viņi cerēja, ka pie mums izbeigsies boļševiku ideologu ieviestā plebejiskā prakse traktoristam maksāt lielāku algu nekā profesoram, lai tādējādi demonstrētu proletariāta diktatūras sociālās priekšrocības. Diemžēl cerības nepiepildījās, un Latvijā (arī Krievijā) cilvēki ar augstāko izglītību netiek attiecīgi atalgoti. Viņus turpina sociāli ekspluatēt un pazemot. Augstākās izglītības prestižs pēcpadomju gados pie mums principā nav uzlabojies. Šajā ziņā mēs kopā ar Krieviju radikāli atšķiramies no pārējās pasaules.

- **Vai tas neattiecas arī uz privāto izglītību, no kuras visi gaidīja augstu kvalitāti tāpat kā tas ir Rietumos?**

- Jā, patiešām sabiedriskajā domā funkcionē mīts par Rietumu privāto izglītību. Ne visiem ir zināms, ka Lielbritānijā vienīgā privātā augstskola ir 1983.gadā dibinātā Bakinghemas universitāte, kurā studē apmēram 1000 studentu galvenokārt no ārzemēm un divu gadu laikā iegūst grādu. Pārējās universitātes pieder valstij. Kā jau minēju, arī ASV dominē valsts universitātes un nekomerciālās privātās universitātes. Atsevišķa tēma var būt par to, kā tās tiek pārvaldītas, kā veidojās to budžets, kāda loma ir akadēmiskajam personālam, kā tiek organizēts un finansēts zinātniskais darbs utt. Tā ir ļoti plaša tēma. Tagad gribu akcentēt tikai to, ka Rietumu augstskolās akadēmiskos jautājumus neizlemj valsts ierēdņi, mecenāti, sponsori, investori un pārējie, no kuriem ir atkarīgs finansējums. Latvijas privātajās augstskolās visu izlemj saimnieki. Arī akadēmiskos jautājumus. To pieļauj mūsu likumi un noteikumi. Un neapšaubāmi tas kopumā ir absurds stāvoklis. Tādējādi viss ir atkarīgs no saimnieka saistības ar izglītību un zinātni. Tātad no viņa kompetences, inteliģences, izpratnes un zināšanām izglītības filosofijā un politikā. Mums ir īpašnieki, kuriem pašiem nav augstākā izglītība un priekš kuriem turīga augstskola ir tikai viens no iespējamajiem biznesa veidiem, jo viņi tikpat enerģiski ir gatavi tirgot kļozetpodus vai mušpapīru, ja tas viņiem garantē miljoniem latu lielu peļņu. Man ir bijis gods tikties un ilgāk parunāt gandrīz ar visiem mūsu privāto augstskolu saimniekiem. Piemēram, labi atceros tikšanos ar RSEBAA saimnieku Kurova kungu. Tas bija tolaik, kad naivi interesējos par elitāru programmu izveidi gudriem un talantīgiem jauniešiem, kuri masu augstākās izglītības primitīvajos apstākļos cieš visvairāk. Kurova kungs mani ātri atvēsināja, jo, lūk, pie viņiem jau esot daudzas elitārās programmas. Viņš tūlīt nosauca cenas – t.i., mācību maksu. Viņa gaišajā un vizzinošajā pārlicībā zaigoja skaists kritērijs: jo lielāka cena, jo elitārāka programma. Kā saka, komentāri lieki! Vispār mūsu privāto augstskolu saimnieku korpus ir krāšņa buķete. Kādas psihologu augstskolas saimniekam noteikti pašam ir vajadzīga psihiatra uzraudzība. Pie tam stacionārā veidā. Kādas citas augstskolas saimnieki ne tikai tirgo, bet paši sev un saviem biznesa partneriem pērk grādus un titulus. Sprototams, sastopami arī tādi, kuri sevi uzskata par Nobela prēmijas laureātiem. Viens no viņiem, tēlojot zinātnes ekselenci, darbdienās pēta „metodoloģijas metodikas metodoloģiju”, bet sestdienās un svētdienās pēta „metodikas metodoloģijas metodiku”. Šajās aprindās nenākās garlaicīgi žāvāties.

- **Vai tiešām nevar pārvarēt masu augstākās izglītības sērgu?**

- Par mūsu sarunas tematiku interesējos vismaz 30 gadus. Aizvadītos 8 gadus ļoti intensīvi, jo tagad attiecīgās informācijas iegūšanā Internets paver milzīgas iespējas. Regulāri sekoju līdz 8 pasaules izcilāko universitāšu dzīvei. Kādas trīs četras mājas lapas apskatu katru dienu. Tajā skaitā Maskavas jaunās, bet jau slavenās „viškas” (Nacionālās Pētnieciskās universitātes „Ekonomikas augstskola”) mājas lapu. Tur strādā vairāki man dārgi draugi un kolēģi. Tajā pašlaik burtiski katru dienu atspoguļojās centieni pārvarēt minēto sērgu, jo Krievijā atšķirībā no Latvijas beidzot tiek atklāti runāti un rakstīti par augstākās izglītības anomālijām pēc PSRS sabrukuma. Tas, ka valstī augstākā izglītība ir pārvērtusies par masu fenomenu un iracionāli alkātīgu biznesu, tika publiski atzīts tikai

nesen – apmēram pirms gada. Tikai nesen sāka atklāti kritizēt galvenās nelaimes: studentu pārlietu lielo skaitu, izglītības un zinātnisko pētījumu primitīvo kvalitāti, diplomu tirgošanu, „koročku” kultu, kā arī jau pieminēto „boļševismu”. Publikācijās ir konstatējama milzīga velme likvidēt traģēdijas sekas. Rekomendācijas ir visdažādākās. Piemēram, uzlabot un nostiprināt vidējo profesionālo izglītību, likvidēt „diplomu fabrikas” (filiāles un mācību konsultāciju punktus), nomainīt visus rektorus, atjaunot un nostiprināt humanitāro komponentu studiju programmās, atjaunot universitātes ētosu – akadēmisko morāles normu, principu un ideālu kopumu. Nopietnā saruna ir sākusies ne tikai, kā šodien ir modīgi teikt, ekspertu līmenī, bet arī valdības un valsts prezidenta līmenī. Jāsaka, pati „viška” ir sava veida ceļš kā pārvarēt anomālijas. Universitāti izveidoja 1992.gadā; tajā strādā īsti zinātnieki, daudzi slaveni speciālisti atgriežās mājās pēc darba ASV augstskolās, nepārtraukti tiek modernizētas vecās un radītas jaunas modernas programmas, publikācijas, konferences, semināri, vieslektori...akadēmiskā dzīve intriģējoši pulsē tāpat kā Harvardā, Oksfordā un citās izcilās universitātēs. Budžeta vietu skaits jau lielāks nekā Maskavas Valsts universitātē. Tas ir panākts 20 gados tāpat kā 20 gados notika milzīgas pozitīvas izmaiņas „sarkanās” Ķīnas augstākajā izglītībā, kur tikai 20% jauniešu iestājās augstskolā pēc vidusskolas.

- **Bet ko saka Jūsu studenti?**

- Izglītība pieder tai pakalpojumu grupai, kuru pasaulē sauc par „uzticības precī”. Tā ir prece, kurai klients var vienīgi uzticēties, jo pats nevar pārbaudīt tās kvalitāti. Students nevar kritizēt ne studiju programmu, ne lekciju kursu. 1968.gadā studējošā jaunatne vērsās pret stagnāciju un novecojušiem dzīves standartiem vispār. Viņi nevērsās pret konkrētām mācību iestādēm, profesoriem un viņu lekciju kursiem. Studenti var būt revolucionāri, bet nevar būt reformātori, kas ietilpst profesionālu kompetencē. Bet patiesībā kā vienmēr visu izšķir tauta un tās kultūra. „Globalizācijas saimnieki” gūst panākumus tikai tur, kur ir pasionāri vājš sociums un nacionāli patriotisku līderu deficīts.

- **Ko Jūs ar to gribat teikt?**

- Ar izglītību un zinātņi ir tāpat kā ar politiķiem – kāda tauta, tādi tās politiķi. Šī likumsakarība attiecas arī uz izglītību un zinātņi - kāda tauta, tāda tās izglītība un zinātne. Latvijas grandiozo zinātnes potenciālu sagrāva paši latvieši. Saprotais, kāds viņus veikli iedvesmoja un samācīja. Tiem, kuri grib koloniāli valdīt, nepatīk un nav vajadzīgi garīgi brīvi un patstāvīgi cilvēki, kurus spēj izaudzīnāt laba izglītība un zinātne. Īsti zinātnieki parasti ir cilvēki ar plašu sirdi; viņi ir atvērti un spēj brīnīties; viņi vēlas izmainīt pasauli un palīdzēt savai tautai un valstij; viņi nemīl un neatbalsta nebrīvību, uzkundzēšanos, garīgās un politiskās patstāvības ierobežošanu u.tml. Kolonijās izglītībai noteikti ir jābūt primitīvai, lai cilvēki neko nezinātu un nesaprastu. Kolonijās zinātne nav vajadzīga. Taču praktiski viss tika izdarīts un joprojām tiek darīts ar pašu rokām. Es kādreiz strādāju Zinātņu akadēmijā un vairākus gadus biju tās Prezidija Redakciju un izdevumu padomes zinātniskais sekretārs. Mans pienākums bija gatavot visas Latvijas zinātnisko izdevumu plānu, kas uzskatāmi atspoguļoja mūsu zinātnisko potenciālu. Labi zinu, kā pret šo potenciālu izturējās Maskavā „lielajā” PSRS Zinātņu akadēmijā. Tolaik mēs nebijām dzirdējuši vārdu „reitings”. Bet ja tāds tiktu sastādīts, tad manuprāt zinātnes potenciāla ziņā PSRS mēs būtu trešajā vietā pēc Krievijas un Ukrainas. „Lielajā akadēmijā” Latvijas zinātņi ļoti augstu vērtēja un cienīja. Izglītība, zinātne, - tā vienmēr ir saruna par tautas genofonda kvalitāti un tautas intelektuālo potenciālu un orientāciju. Tā ir saruna par tautas attieksmi pret garīgumu, patiesību, izglītību, inteliģenci, intelektu, morāli, talantu. Tā ir saruna par tautas attieksmi pret gudriem un talantīgiem cilvēkiem un viņu iespējām kalpot sabiedrībai, realizējot savas zināšanas un prasmes. Diemžēl amerikāņi mūs nemāca nevajāt un neatstumt gudrus cilvēkus. Diemžēl amerikāņi mūs nemāca profesoriem maksāt lielāku algu nekā traktoristiem. Amerikāņi mūs nemāca cienīt cilvēkus ar augstāko izglītību un valsts darbā balstīties uz zinātnieku rekomendācijām, kā tas tradicionāli notiek viņu pašu zemē. Vienīgi viņu vēstniece publiski sadumpojās pret

mūsu šodienas galvenajām prioritātēm - kukuļņemšanu, zagšanu, dumjībām un blēdībām, no universitātes tribīnes nediplomātiski atklāti nosodot mūsu morālo un intelektuālo pagrimumu, kas par nelaimi atbalsojās arī mācību iestādēs. Manā pieredzē ir daudz paradoksālu gadījumu.

- **Lūdzu, miniet vismaz dažus piemērus!**
- Kādreiz aizgāju no darba vienā mūsu turīgā privātā augstskolā tāpēc, ka priekšnieks (saimnieki viņu dēvēja par „dekānu”) man sāka uzmākties un pieprasīt viņam uzrakstīt doktora disertāciju ekonomikā. Viņš man par to samaksāšot un tas nekas, ka es neesmu ekonomists. Ne reti manu vārdu mēdz iekļaut licenzēšanas un akreditācijas dokumentos. Tajos ir jābūt attiecīgam skaitam pasniedzēju ar doktora grādu, profesora amatu, publikācijām. Taču gandrīz vienmēr dzirdu komentāru: „Mēs jūs iekļaujam programmā, taču lekcijas lasīs mana draudzene...”. Zinu gadījumus, kad lekcijas neļauj lasīt cilvēkiem, kuri attiecīgajā jomā ir sarakstījuši starptautiski atzītas monogrāfijas un mācību grāmatas. Viņu vietā lekcijas lasa programmas direktora sieva vai kāds draugs, kuram ar zinātni nav nekā kopēja un kurš nekad neko nav publicējis un nepublicēs. Atsevišķu „kolekciju” veido piemēri par patoloģiskajām bailēm no intelektuālās konkurences, kad dažāda ranga vadītāji ap sevi pulcē (pieņem darbā) tikai tādus pašus pelēkus un vēl pelēkākus tipus. Lai „optimizētu izmaksas” un nemaksātu pienācīgu algu, saimnieki un viņu pakalpiņi ir gatavi uz visādām nelietībām. Tā, piemēram, 20 grāmatu autoram var nekaunīgi pateikts „grāmatas neko nenožīmē”, „jums vispār nav publikācijas”, var necienīgi ignorēt profesora dažāda veida iesniegumus algas jautājumos. Tomēr visnepatīkamākie un reizē visamizantākie ir gadījumi, kad saimnieki un amatpersonas ignorē priekšlikumus progresīvi uzlabot programmas un jaunu programmu projektus.
- **Jūsu mājas lapā ir iedalās „Mācību plāni”, „Public Relations”, „Izglītības projekti”.**
- Rietumos 90.gadu sākumā nācās izmainīt augstskolu darbību lielā mērā tāpēc, ka izmainījās darba tirgus nosacījumi. Studiju saturu un procesu nācās organizēt tādā veidā, lai no vienas puses nodrošinātu jaunās paaudzes ātru un cienīgu socializāciju darba tirgū, bet no otras puses universitāšu absolventiem būtu sintētiskās domāšanas iemaņas. Tas bija jauns pavērsiens izglītības politikā. Taču tas nebija vienīgais pavērsiens. Uz augstskolas misiju kardināli atsaucās arī vispārējais ļoti straujais dzīves temps – dažādu transformāciju milzīgā dinamika, kad viss ātri noveco un neatbilst dzīves prasībām. Turklāt dažādi globālie procesi kļuva jebkuras profesionālās darbības ikdiena. Jau tolaik un šodien panākumus var gūt tikai tās augstskolas, kuras operatīvi pievēršās interaktīvajām un kognitīvajām sociāli politiskajām un ekonomiskajām tehnoloģijām, t.s. jaunajai ekonomikai, Interneta ekonomikai un socioloģijai, Interneta menedžmentam un psiholoģijai, vadības stratēģijai un politikai digitālajā pasaulē. No augstskolām šodien gaida gan menedžmenta un inovāciju elites, gan pakalpojumu ekonomikas „melnstrādnieku” sagatavošanu. Darba tirgū šodien vispieprasītākās ir personības ar lielu domāšanas patstāvību un idejisko vispusību. Ne velti daudzās valstīs cieņā ir elitārās *PPE* programmas (filosofija, politika un ekonomika). Sprotams, var tikt izveidotas arī citas analogiskas programmas, kuras var sniegt zināšanas par globalizācijas metafiziku un jaunatni sagatavot stratēģiski analītiskajam darbam nemitīgi mainīgajā pasaulē. Manā mājas lapā minētajās iedaļās esmu ievietojis tās izstrādes, kuras aizvadītajos gados esmu piedāvājis mūsu valsts un privātajām augstskolām tajās jomās, kurās cenšos sekot līdzi visam jaunākajam.
- **Kādi ir rezultāti?**
- Par rezultātiem var izlasīt mājas lapā. Pamats ir diezgan lielam gandarījumam. Bet vispār uz šo jautājumu varu atbildēt divējādi. Lakoniski un mazāk koncentrēti. Ja lakoniski, tad varu teikt sekojošo. Latviešu tautības dekāniem, programmu direktoriem, saimniekiem uz katru piedāvājumu ir muļķīga standarta atbilde – „pie mums tas jau sen darbojās”. Latvieši parasti nespēj aptvert, ka viņu mājas lapās un ministrijas saitās ir skaidri

redzams, kas pie viņiem „darbojās” un kas „nedarbojās”. Viņi acīmredzot nespēj saprast, ka Interneta laikmetā melot un „atkratīties” no papildus intelektuālās slodzes, pret ko viņiem tradicionāli ir panisks naidis, kļuvis nesalīdzināmi grūtāk nekā pirmsinterna gadsimtos. Viņi laikam nespēj aptvert to, ka pirms tikšanās varbūt esmu pamatīgi izpētījis viņu programmas un visu pieejamo informāciju par lekciju kursiem, pasniedzēju publikāciju tematiku utt. Skaidrs, ka pašlaik mūsu lielākā bagātība ir mūsu fantastiskā atpalcība. Savukārt mazāk koncentrēta atbilde varētu būt sekojošā. Esmu daudz lasījis, kā t.s. globālā elite tiražē bezgarīgumu un „pelēkajās zonās” rada purvu, kurā var nogrimt jebkura sociāli politiskā un morāli intelektuālā pretestība, cenšanās glābt valsti un civilizāciju. Šī elite veido vienaldzīgo, tenkojošo un hēdonisko patērētāju sabiedrību, apzināti pazeminot izglītības līmeni un zinātni pārvēršot par imitāciju kloāku. Obligātie un humanitārie priekšmeti ar katru gadu kļūst mazāk, kā arī tiek direktīvi ieviesti odiozi obligātie priekšmeti. Zināšanu pārbaudē praktizē testēšanu un funkcionālās racionalitātes apliecināšanu. Vēl tikai jāievieš erotiskā masāža. Elite cenšas atlikušos domājošos uzsēdināt uz postmodernisma mieta, kura ticības un vērtību simbols ir haoss. Vēsturiski nesen mēs izglītību ieguvām, lai izprastu pasauli un lai mūsu apziņā izveidotu relatīvi vienotu pasaules ainu. Tagad tiek darīts viss, lai nostiprinātos jauns mentālais stāvoklis, kad mēs neko nevēlamies zināt un nododamies tikai patērēšanas kaislībām un tagadnes vilinājumu izbaudīšanai. Labi ir izprasts tas, ka šodien problēmas izglītībā nav saistītas tikai ar nekompetenci un alkātīgu biznesmeņu apmaksāto lobēšanu. Tās ir saistītas ar antropoloģiski fundamentālu problēmu – skaidra nākotnes mērķa trūkumu šodienas sociumā. Tā ir vēsturiski unikāla parādība, jo pirmo reizi cilvēki ir pārstājuši domāt par savu nākotni un sākuši bezrūpīgi dzīvot bez nākotnes ideāliem un nākotnes modeļa vispār. Iracionālais kapitālisms nepazīst nākotnes koncepciju, un nākotnes koncepcija neeksistē publiskajā telpā. Tātad mēs nezinām, ko gribam no izglītības. Mēs nezinām, kāda tipa cilvēki (radoši, patstāvīgi, paklausīgi, iztapīgi, domājoši, pusdomājoši u.tml.) mums ir vajadzīgi. Arī latvieši patiesībā neko nezina par savu nākotni, un velti mūsu akadēmiskie prātvēderi un āmurgalvas atrunājās - „pie mums tas jau sen darbojās”.

2012. g. augusts